

ЗАКОНОДАТЕЛНИ ПРОМЕНИ, СВЪРЗАНИ СЪС ЗАМЪРСЯВАНЕТО С ОТПАДЪЦИ ОТ ЕДНОКРАТНИ ПЛАСТМАСОВИ ИЗДЕЛИЯ

*Гл. ас. д-р Мариета Стефанова
Висше военноморско училище „Никола Йонков Вапцаров“*

LEGISLATIVE CHANGES RELATED TO POLLUTION FROM DISPOSABLE PLASTIC PRODUCTS

*Chief assistant professor, PhD, Marieta Stefanova
Nikola Vaptsarov Naval Academy*

Резюме: Във връзка с приемането на Директива 2019/904 относно намаляването на въздействието на определени пластмасови продукти върху околната среда предстоят промени в законодателството на национално ниво. Основната цел на регламентираните мерки е да се насърчи кръговата икономика, като се стимулира използването на опаковки за многократна употреба, а там, където това не е приложимо, еднократните опаковки да бъдат произвеждани от рециклируеми материали. Целта на настоящото проучване е да се анализират някои аспекти от прилагането на законодателните промени във връзка със замърсяването с отпадъци от опаковки и повишаване на риска от кръстосаното замърсяване на храните след въвеждането на промените.

Ключови думи: *безопасност на храните, законодателство*

Abstract: In connection with the adoption of Directive 2019/904 on the reduction of the environmental impact of certain plastic products, changes in legislation at national level are forthcoming. The main purpose of the regulated measures is to promote the circular economy by encouraging the use of reusable packaging and, where this is not applicable, by producing disposable packaging from recyclable materials. The purpose of this study is to analyze some aspects of the implementation of legislative changes in relation to pollution from packaging waste and the increased risk of cross-contamination of foods after the introduction of the changes.

Key words: *food safety, legislation*

Doi: <https://doi.org/10.36997/LBCS2021.219>

Въведение

През последното десетилетие светът е изправен пред едно от най-големите предизвикателства – замърсяването с пластмасови опаковки за еднократна употреба (Rees 2021). Бързият положителен растеж на продажбата на храни за незабавна консумация или за консумация в дома на потребителя (Lopes et al. 2021), както и недостатъчно ефективният контрол на регулаторните органи по събирането и изхвърлянето на отпадъци от еднократни опаковки са основната причина пластмасовите опаковки на тези продукти да се приемат като опасност за опазването на околната среда. Освен въвеждането на по-строги законодателни мерки за регулирането на отпадъците от опаковки, както и забраната за употреба на някои от тях (Marinova, Stoyanova, Kirechev, Sustainable Use of Wooden Packaging as Part of the Circular Economy of Bulgaria, 2021), хранителната индустрия е затруднена и от въвеждането на все по-строги законодателни изисквания и стандарти (Stoyanova A. P. 2020; Pashova et al. 2018; Marinova et al. Quality Of Goods And Digital Consumption-Prospects And Disadvantages, 2020; Stoyanova A. Regulatory Requirements for Integrated Management of Agro-Food Chain Activities: Advantages and Disadvantages, 2020; Pauliková et al. Innovative Approaches to Model Visualization for Integrated Management Systems, 2021). Тези условия създават изостряне на противоречието между стимулиране на икономическото развитие и опазването на околната среда.

Законодателството, свързано с регулиране на употребата на еднократни пластмасови опаковки, непрекъснато се променя с цел подобряване на неговата адекватност и по-голяма яснота по прилагане (Bailey, Packaging Law Europe, 2019; Schreurs 2004). Последната промяна, свързана със законодателството, е въвеждането на изискванията на Директива 2019/904 относно опаковките и отпадъците от опаковки на национално ниво. Директивата има за основна цел да бъде хармонизирано законодателството на европейско ниво и въвеждането на рамка за програма за управление на еднократни опаковки и отпадъци в цялата територия на ЕС. Директивата е въведена след направени проучвания както на световно, така и на европейско ниво, които констатира очакван ръст в потреблението на опаковки за еднократна употреба (Habib et al. 2021; Ncube et al. 2021). Проблемът произлиза от това, че забраната за използване на някои видове

опаковки за еднократна употреба ще бъде компенсирани с употребата на други за многократна употреба (Friant, Vermeulen, Salomone 2021). Тази забрана не е синхронизирана с бавните темпове на растеж на рециклирането на отпадъците (Cooper 2005; Vanapalli et al. 2021) и потребителското поведение за увеличаването на потреблението на пазара на храни за дома. Директивата се въвежда без да бъдат нееднозначно определени екологичните, социалните и политическите последици, както и ефективността на постигнатите резултати там, където тези политики и практики са въведени (Fitch-Roy, Benson, Monciardini 2020; Colombo, Panser, Owen, R. 2019; Rijnhout, Stoczkiewicz, Bolger 2018; Drakulevski, Boskov 2019; Foschi, Bonoli 2019; Lindgreen, Salomone, Reyes 2020). Целта на настоящото проучване е да се анализират някои аспекти от прилагането на законодателните промени във връзка със замърсяването с отпадъци от опаковки и повишаване на риска от кръстосаното замърсяване на храните след въвеждането на промените.

Изложение

Приемането на Директива 2019/904 наложи страните в Европейския съюз бързо да транспонират нейните изисквания в националното си законодателство, както и да разработят политики и механизми за прилагане на по-строги мерки. В Германия е направено проучване за ефективността на различни политики и механизми за прилагането на директивата (Schirmacher 2021). В Италия са проучени обществените възприятия за ефективно ангажиране на обществото с проблемите, свързани със замърсяванията на водните обекти с отпадъците от опаковки (Forleo, Romagnoli 2021). В Гърция е проучено въздействието от замърсяването с пластмасови сламки за еднократна употреба (Fanini, Guittard 2021). В Испания се очаква скоро да бъде въведено законодателство, свързано със заплащането на допълнителни такси за употребата на някои пластмасови продукти, а в Холандия се провежда образователна кампания за използването на алтернативни опаковки на пластмасовите изделия за еднократна употреба. В България е разработен и представен за обсъждане на 5 август 2021 година проект за приемане на „Наредба за намаляване на въздействието на

определени пластмасови продукти върху околната среда¹⁴. Проектът на наредбата е публикуван в Портала за обществени консултации на Министерския съвет.

Новите регулации предвиждат различни мерки, с които се цели намаляване на въздействието на отпадъците от еднократни опаковки, някои от най-важните от които са:

- Въведени са рестрикции за забрана на търговията с еднократни опаковки, за които има заместители от друг вид материал различен от пластмаса.

- Дефинирано ясно и точно в определение какво е пластмасов продукт за еднократна употреба. Това ще позволи определянето на рамката за приложение на законодателството.

- Предвидени са мерки за стимулирането на производството на продукти от рециклируеми материали.

- Въведени са рестриктивни мерки за драстично намаляване на употребата на еднократни пластмасови съдове за храна.

- Определени са мерки за повишаване на информираността на потребителите чрез подходяща маркировка на опаковките, определена в Регламент за изпълнение 2020/2151. Предвижда се подготовката, финансирането и провеждането на национална кампания, подчертаваща вредата от неправилното изхвърляне и прекомерната употреба на еднократни опаковки.

- Определени са рестриктивните мерки за контрол и покриване на разходите при замърсяване от риболовни съоръжения.

- Регламентирана е необходимостта от допълнителни съоръжения, позволяващи разделно събиране на отпадъци на местата на тяхното образуване, за да се постигнат целите на новото законодателство. Финансирането на този механизъм за въздействие се търси по пътя на осигуряването на средства от производители, които пускат на пазара опаковки за еднократна употреба.

- Въвежда се мярка, с която се задължават кметовете на общини да подават отчети на годишна база за събраните количества тютюневи филтри в РИОСВ. Същата мярка се въвежда към концесионерите и наемателите на плажове по морската ивица.

Остават под съмнение разписаните в законодателния акт очак-

¹ Проект на Постановление на Министерския съвет за приемане на Наредба за намаляване на въздействието на определени пластмасови продукти върху околната среда (<https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=6264>).

вани резултати, свързани с постепенно извеждане от употреба на еднократни опаковки, промяна в потребителското поведение и ориентацията на бизнеса към употребата и по-широко налагане на продуктите за многократна употреба.

Установено е, че бързооборотни стоки обикновено се предлагат в опаковки за еднократна употреба и въвеждането на законодателният акт ще изисква промяна в производствените технологии, които са пригодени за такъв вид опаковане. Това от своя страна ще затрудни бързата промяна в дизайна на опаковките, които следва да бъдат изработени от рециклируеми материали, които невинаги имат толкова лъскав и привлекателен вид за стимулиране на потребителското търсене. Наред с тези проблеми възниква въпросът при крайна недостатъчност на системи за разделно събиране, изградени в общините, и неефективните процеси на оползотворяване на отпадъци възможно ли е новите мерки да доведат до очаквания полезен ефект. Рециклирането на еднократните опаковки в много по-голяма степен би допринесла за подобряването на екологичните ефекти, отколкото въведените мерки за ограничаване на потреблението на материали, характерни за бързооборотни стоки. Вместо това рестриктивните мерки ще забавят материалните потоци, а в някои случаи употребата на многократни опаковки би довела до кръстосано замърсяване като следствие от недоброто почистване на инвентара и до влошаване на здравословното състояние на потребителя. Към настоящия момент дребният бизнес, предлагащ бързооборотни храни, не е достатъчно обучен за опасностите, които могат да възникнат при употребата на съдове за хранене за многократна употреба. Такива храни често се предлагат в близост до училища и подрастващите се основен консуматор на бързо приготвящи се храни, които могат да бъдат консумирани по време на междучасие или непосредствено след приключване на учебните занимания. По същия начин стои и предизвикателството за консумирането на храни и напитки в близост на плажната ивица, където често хигиенните условия са твърде ограничени. Характеристиката на моделите за използване на опаковки за многократна употреба, които не са в достатъчна степен хигиенизирани, изисква въвеждането на нови хигиенни практики в малките търговски обекти, където в повечето случаи даже е практически невъзможно да бъде извършена дезинфекция и почистване на тези съдове за съхранение. Необходимо е да се предприемат мерки и да се оцени потенциалът на

риска от въвеждането на такива разпоредби и осигурява ли той достатъчна екологична стойност в сравнение с риска от потенциално значително нарастване на заболявания в следствие на кръстосано замърсяване от средата, в която ще се почистват, отцеждат, полират и съхраняват приборите за многократна употреба. Нещо повече, обичайно пластмасовите прибори за еднократна употреба са пакетиран по единично и това не позволява тяхното замърсяване при контакт с ръцете на персонала. Установена е положителна тенденция потребителите да консумират приготвени храни извън дома, което предполага, че заболяванията, с които същите могат да се заразят в заведения за бързо хранене, представляват все по-голям риск.

Въвеждането в заведенията за бързо хранене на по-широка употреба на прибори за многократна употреба, такива изработени от рециклирана пластмаса, съдове за многократна употреба за съхранение на полуготови продукти и полуфабрикати би довело до увеличаване на риска от кръстосано замърсяване на храните от повърхности, които обикновено не са идентифицирани като източник на кръстосано замърсяване, когато са за еднократна употреба. Въпреки че в литературата са идентифицирани множество фактори, потенциално допринасящи за замърсяването с патогени в храни, консумирани извън домашна среда, кръстосаното заразяване от контактни повърхности на приборите за хранене е един от най-значимите. Временните обекти или малки павилиони за храни (хамбургери, сандвичи, дюнери) обичайно предоставят на клиентите възможност за допълнително овкусяване на продуктите (подправки, олио, зехтин, оцет, сол и т.н.), които са достъпни за всички потребители на обекта. Това създава допълнителен риск от кръстосано замърсяване поради повишената честота на употреба. Буди недоумение разпоредбата, според която *„съдове, които имат капачки или капаци, произведени от пластмаса, могат да бъдат пускани на пазара само ако капачките и капациите остават прикрепени към съдовете по време на употреба на продукта“*². Тази разпоредба дава превес на използването на съдовете, при които рискът от кръстосано замърсяване е по-голям. Почти всички ресторанти и заведения предлагат подправки и овкусители в съдове с пластмасови капачки и за съжаление рискът от кръстосано замърся-

² Проект на Постановление на Министерския съвет за приемане на Наредба за намаляване на въздействието на определени пластмасови продукти върху околната среда (<https://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=6264>).

ване от капачките на тези продукти, които „*остават прикрепени по време на употреба*“, не е достатъчно изследван.

Разпоредбите на член 3 предвиждат забрана за пускането на пазара на „*пластмасови продукти за еднократна употреба (вилници, ножове, лъжици, пръчици за хранене), чинии, сламки, бъркалки за напитки и други*“². Изследван ли е рискът от замяна на тези продукти с други, които могат потенциално да допринасят в много по-голяма степен до кръстосано замърсяване с патогени от храни? Този въпрос остава отворен за бъдещи дискусии и научни изследвания. Друг риск, който все още не е достатъчно проучен, е свързан с обезпечаването на заместители на съдовете за еднократна употреба, в които се предлагаше приготвена храна на събори, паметни събития, масови събития, като фестивали, концерти и маратони и много други.

Заклучение

Промените в законодателството, свързани с прилагането на различни мерки, с които се цели намаляване на въздействието на отпадъците от еднократни опаковки на стоките, могат да предизвикат рискове, свързани с безопасността на храните, които могат да имат непредвидими последици. Необходимо е да бъдат изследвани и допълнително проучени рисковете от кръстосано замърсяване при замяната на еднократните опаковки с такива за многократна употреба. Този риск може многократно да бъде завишен при организирането на масови събития, като фестивали, концерти и много други. Остават под съмнение разписаните в законодателния акт очаквания за положителен резултат от забраната за употребата на еднократни прибори в заведенията за бързо хранене.

Използвана литература

1. Bailey, P. M. (2019). Packaging Law Europe. (1st Edition ed.). London: Routledge.
2. Colombo, L., Panser, M., Owen, R., R. (2019). The discourse of eco-innovation in the European Union: An analysis of the Eco-Innovation Action Plan and Horizon 2020. // Journal of Cleaner Production, Vol. 214(1), pp. 653-665.
3. Cooper, T. (2005). Slower consumption reflections on product life

spans and the “throwaway society”. // *Journal of industrial Ecology*, Vol. 9(1-2), pp. 51-67.

4. Drakulevski, L., Boskov, T. (2019). Circular Economy: Potential and Challenges. // *IJIBM International Journal of Information Business and Management*, Vol. 11(2), pp. 45-52.

5. Fanini, L., Guittard, A. (2021). On single use plastic straws: Pre-ban findings on touristic beaches in Crete. // *Marine Pollution Bulletin*, Vol. 171(1), pp. 112790.

6. Fitch-Roy, O., Benson, D., Monciardini, D. (2020). Going around in circles? Conceptual recycling, patching and policy layering in the EU circular economy package. // *Environmental Politics*, Vol. 29(6), pp. 983-1003.

7. Forleo, M. B., Romagnoli, L. (2021). Marine plastic litter: public perceptions and opinions in Italy. // *Marine Pollution Bulletin*, Vol. 165(April 2021), pp. 112160.

8. Foschi, E., Bonoli, A. (2019). The commitment of packaging industry in the framework of the European strategy for plastics in a circular economy. // *Administrative Sciences*, Vol. 9(1), p. 18.

9. Friant, M., Vermeulen, W., Salomone, R. (2021). Analysing European Union circular economy policies: words versus actions. // *Sustainable Production and Consumption*, Vol. 27(1), pp. 337-353.

10. Habib, R. et al. (2021). Shifting consumer behavior to address climate change. // *Current Opinion in Psychology*, Vol. 42(1), pp. 108-113.

11. Lindgreen, E., Salomone, R., Reyes, T. (2020). A critical review of academic approaches, methods and tools to assess circular economy at the micro level. // *Sustainability*, Vol. 12(12), pp. 49-73.

12. Lopes, A. et al. (2021). Impact of Covid-19 on Food Consumption. // *Nova Economics Club is the Economics club at Nova School of Business and Economics*, Vol. 1(June 2022pp. 1), 1-28.

13. Marinova, V., Stoyanova, A., Kirechev, D. (2021). Sustainable Use of Wooden Packaging as Part of the Circular Economy of Bulgaria. // *14th International Scientific Conference WoodEMA. The Response of the Forest-Based Sector to Changes in the Global Economy*, pp. 57-64. Koper: WoodEMA.

14. Marinova, V. et al. (2020). Quality Of Goods And Digital Consumption-Prospects And Disadvantages. // *Economic Science, education and the real economy: Development and interactions in the digital age*, Vol. 1(1), pp. 693-706.

15. Ncube, N. K. et al. (2021). An Overview of Plastic Waste Generation and Management in Food Packaging Industries. // *Recycling*, Vol. 6(1), p. 12.

16. Pashova, S. et al. (2018). Edible Coatings in Food Industry related to Circular Economy. // *Calitatea*, Vol. 19(166), pp. 111-117.

17. Pauliková, A. (2021). Innovative Approaches to Model Visualization for Integrated Management Systems. // *Sustainability*, Vol. 13(6), p. 8812.

18. Rees, W. E. (2021). Growth through contraction: Conceiving an eco-economy. // *Real-world economics review*, Vol. 95(1). ISSN 1755-9472), pp. 98-112.

19. Rijnhout, L., Stoczkiewicz, M., Bolger, M. (2018). Necessities for a resource efficient Europe. // Cham (Ed.), *Factor X*, pp. 13-30. London: Springer.

20. Schirrmacher, C. (2021). Assessment of different EU policies to reduce the environmental impact of single-use plastics: a German perspective (First ed.). Hamburg: Doctoral dissertation, Hochschule für Angewandte Wissenschaften Hamburg.

21. Schreurs, M. (2004). Environmental protection in an expanding European Community: lessons from past accessions. // *Environmental Politics*, Vol. 31(1), pp. 27-51.

22. Stoyanova, A. (2020). Regulatory Requirements for Integrated Management of Agro-Food Chain Activities: Advantages and Disadvantages. // *Izvestia – Journal of the Union of Scientists-Varna. Economic Sciences Series*, Vol. 9(1), pp. 54-62.

23. Stoyanova, A. P. (2020). Unified Approach to Integrated Food Quality and Safety Management. // *Handbook of Research on Sustainable Supply Chain Management for the Global Economy*, pp. 238-259.

24. Vanapalli, K. R. et al. (2021). Challenges and strategies for effective plastic waste management during and post COVID-19 pandemic. // *Science of The Total Environment*, Vol. 750(1), p. 141514.

За контакти: гл. ас. д-р Мариета Стефанова
Висше военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“
m.stefanova@nvna.eu